
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

УДК 378.096(410):81'276.6

Олена Лазаренко

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ КІНЦЯ XX – ПОЧАТКУ XXI СТОРІЧЧЯ

Стаття присвячена характеристиці пріоритетних напрямів розвитку професійного іншомовного спілкування як складового компоненту іншомовної освіти в університетах Великої Британії кінця XX – на початку XXI сторіччя. Поняття професійне іншомовне спілкування розглядається як особлива міжособистісна професійна взаємодія у сфері інформаційно-пізнавального контакту. В статті визначаються напрями навчального процесу у вищих навчальних закладах за останні роки. Характеризується доцільність нововведень у системі навчання професійного іншомовного спілкування в університетах Великої Британії, а також їх становлення в процесі навчання.

Ключові слова: пріоритетні напрями, професійне іншомовне спілкування, іншомовна освіта, університети Великої Британії, навчальний процес.

Невід'ємною складовою діяльності Ради Європи на сучасному етапі є збереження й примноження спільної культурної спадщини. Для успішного розв'язання цієї проблеми наприкінці 80-х років було зроблено акцент на впровадження у вищу освіту європейського виміру, який трактується як знання традицій, культури й мови інших європейських країн (рекомендація ПАРЄ 1111 (1989) «Про європейський вимір освіти») [2, с. 24]. Щоб одержати комплексне уявлення про Європу, визнати її розмаїття, ідеї «європейства» включено до змісту більшості дисциплін, а саме іноземної мови. Десятиріччя по тому, роль європейського виміру в освіті актуальна як ніколи, адже це сприяє озброєнню молоді знаннями, потрібними для працевлаштування в єдиній Європі, обізнаності про спільну спадщину й розмаїття європейських культур.

В кінці XX – на початку XXI сторіччя саме у Великій Британії були здійснені наукові дослідження, де розглядаються різноманітні аспекти проблеми, що нас цікавить. Вона висвітлюється в таких роботах: професійна підготовка майбутніх учителів іноземної мови у Великій Британії (В. Базуріна), організація профільного навчання у старшій школі Великої Британії (Н. Ковтонюк), професійна підготовка адвокатів

бакалаврського і магістерського рівнів в університетах Великої Британії (В. Сасімова), та інші.

Основна мета нашої роботи полягає в аналізі та характеристиці пріоритетних напрямів розвитку професійного іншомовного спілкування як складового компоненту іншомовної освіти в університетах Великої Британії кінця XX – на початку XXI сторіччя. Для цього необхідно вирішення таких завдань:

- виокремити основні документи та напрями в галузі професійного іншомовного спілкування у Великій Британії;
- визначити етапи реформування навчального процесу кінця XX – початку XXI сторіччя;
- виявити доцільність нововведень у системі навчання професійного іншомовного спілкування у вищих навчальних закладах Великої Британії. Об'єктом дослідження є нормативні документи в галузі професійного іншомовного спілкування в університетах Великої Британії.

Предметом аналізу є Відкритий університет (The Open University), ради університетських фондів (Higher Education Funding Council) Англії, Шотландії та Уельсу та Комітет з якості вищої освіти (Higher Education Quality Council).

Інтеграційні процеси в сучасній Великій Британії зумовлюють зближення політичних, економічних, соціокультурних умов життя у країнах Європейської спільноти. У зв'язку з тим, що діяльність національних систем освіти є одним із складників цього процесу, вони, з одного боку, зазнають змін відповідно до інтеграційного поступу, а з іншого – активно цьому поступу сприяють. Як наслідок – освітні системи поступово зближуються за принципами й метою своєї діяльності. І в цьому процесі надзвичайно важливим є становлення єдиних стандартів змісту вищої освіти, зокрема підготовки до професійного іншомовного спілкування, та обмін педагогічним досвідом з його впровадженням.

У Рекомендації № R(98)6 Ради Європи «Про сучасні мови» [5, с. 42] наголошується на необхідності раннього вивчення мов.

З цією метою необхідно:

- забезпечити, щоб з самого початку навчання студент знав про європейську мовну й культурну різноманітність;
- заохочувати та сприяти ранньому вивченню сучасних мов усіма студентами у формах, що відповідають національним і місцевим умовам, якщо дозволяють обставини;
- забезпечити, щоб студенти дотримувалися систематичної послідовності у вивченні мов на різних рівнях освіти;
- розвивати відповідні форми оцінювання та визнання на ранньому етапі вивчення мов;
- розробляти відповідні методики, що базуються на аналізі та порівнянні підсумків сучасних програм вивчення мов.

Щодо навчання професійного іншомовного спілкування, то необхідно:

- підвищувати стандарт комунікації, якого студенти мають досягти, щоб ефективно користуватись мовою, яку вони вивчають, у повсякденному спілкуванні з іншими носіями мови, будувати соціальні й особисті стосунки і вчитися розуміти культуру інших народів;
- забезпечити, щоб студенти мали можливість вивчати більше, ніж одну європейську або іншу мову;
- включити до навчальних програм ширше коло мов і рівнів навчання;
- забезпечити, щоб усі студенти мали змогу далі вивчати сучасні мови, поліпшувати якість використання мови (мов), що вивчалися на першому етапі та збагатити розуміння міжкультурності студентів;
- допомагати дальшому вивченню європейських або інших мов, розвиваючи, де це потрібно, часткові знання, які потім мають бути оцінені та офіційно визнані;
- на відповідному етапі вищої освіти звернути увагу студентів на роль мов у трудовому житті та підготувати їх до професійних контактів у обраній ними сфері, в нашому випадку, до навчання професійного іншомовного спілкування майбутніх економістів.

Пошук єдиних підходів до формування сучасного змісту освіти передбачає врахування багатьох як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників, які впливають на цей процес. Насамперед британські педагоги стоять перед необхідністю відповіді на досить непросте питання: «Яким чином і на яких засадах потрібно створювати зміст сучасної вищої освіти та як покращити навчання професійного іншомовного спілкування?» [6, с. 156].

Сучасні принципи організації й функціонування системи вищої освіти у Великій Британії сприяють тому, що навчальними програмами враховуються найновіші наукові досягнення. Важливим стимулом до цього є впровадження й практикування як обов'язкових, так і факультативних навчальних курсів на вибір. Подібні курси переважають здебільшого на основі профільної або післябазової освіти, хоча є досить прикладів їх упровадження й на рівні базової, обов'язкової та значною мірою уніфікованої освіти. Наприклад, у Великій Британії навчальні предмети на вибір вводяться вже з першого року навчання у вищій школі [7, с. 61]. Причому їх навчальний матеріал включає найрізноманітніші знання – гуманітарні (іноземні мови, екологія, релігія), природничо-технічні (технічне креслення, інформатика), мистецтвознавчі (музика, малярство). Особливо популярними є курси з іноземної мови, де займаються студенти не лише мовних спеціальностей, а, що важливо, майбутні економісти, юристи, фінансисти тощо. Частина таких курсів, що втратила свою актуальність, вилучають з програм і замінюють. Ті ж

навчальні курси на вибір, які виявляються особливо цінними з огляду на завдання побудови цілісної системи студентських знань, набувають статусу обов'язкових предметів і поповнюють інваріантну частину програм [4, с. 13].

Для визначення суспільного значення навчального процесу і для його реалізації в конкретних умовах найважливішими є два основні моменти:

а) навчальний процес – це цілеспрямована діяльність;

б) у процесі реалізації цього навчального процесу його діалектична суть реалізується в повному обсязі.

Оскільки в навчальному процесі діє сукупність найрізноманітніших чинників, що зумовлюють його багатогранність та складність (цілі, зміст, принципи, методи, форми, засоби, організація, матеріально-технічна база навчання, викладач, студент, різноманітні джерела, логічні шляхи та засоби відкриття студентами доступу до певних знань) – метою застосування класифікаційного аналізу в цьому впорядкуванні даної сукупності є засвоєння навчального матеріалу [3, с. 267].

Особливе значення має той факт, що мета, як основоположний фактор, об'єктивно пов'язана зі змістом іншомовної професійної освіти та професійного спілкування. У рамках змісту освіти конкретизуються й формуються цілі, які мають бути реалізовані у навчальному процесі. Через це відношення «мета – зміст навчання» виразно виявляється в площині конкретизації цілей у змісті навчальних предметів [1, с. 163]. Оскільки існує тісний зв'язок навчання з його цілями, то зростає значення змісту та його роль порівняно з іншими чинниками, що зумовлюють виникнення, перебіг та наслідки навчального процесу. Першорядне значення змісту іншомовної професійної освіти у Великій Британії полягає передусім у тому, що цей чинник взаємодіє з основними суб'єктивними чинниками навчального процесу – викладачем та студентом. На основі зв'язку «викладач – зміст» розвивається цілеспрямована навчальна діяльність викладача, а на основі активного зв'язку «студент – зміст» – навчальна діяльність студента [6, с. 120].

Стан вищої освіти та професійного іншомовного спілкування країни значною мірою визначається станом студентства. Не є винятком і Велика Британія. Розвиток системи підготовки професійних кадрів у країні зумовлювався потребами вищої освіти [2, с. 25]. Зазначимо, що у дослідженні ми використовували офіційні документи уряду Англії, законодавча база яких визначає пріоритетні напрями розвитку освіти Великої Британії.

Акт Бальфура 1902 р. започаткував в Англії та Уельсі національно скоординовану систему освіти, що базувалася на місцевому управлінні, підтримуючи партнерські стосунки з центральною адміністрацією [3, с. 270]. Акт Батлера 1944 р., який багатьма вченими розглядається як один

із прогресивних законів у галузі освіти, наблизив Англію та Уельс до європейської практики [3, с. 271]. Остання освітня реформа (1988 р.) була зумовлена низьким рівнем освіти, а також, як зазначає Н. Воскресенська [1, с. 164], децентралізацією та високим ступенем диференціації. Прикладом децентралізації є тогочасне право кожного навчального закладу складати власний навчальний план. Про диференціацію свідчила велика кількість часу, передбаченого на вибіркові предмети.

У 1983 р. Національним інститутом економічних та соціальних досліджень (National Institute for Economic and Social Research – NIESR) було доведено, що рівень досягнень 50 % найслабших німецьких студентів є вищим від рівня здобутків середнього британського студента, причому різниця в успіхах складає два роки [7, с. 62].

Таким чином, у кінці 60-х – на початку 70-х рр. у системі навчання іншомовного професійного спілкування в навчальних закладах Великої Британії відбулися значні зміни. У цей період, на нашу думку, бере початок тенденція до вирівнювання якості університетської підготовки, яка знайшла логічне продовження в період останньої реформи вищої освіти.

Аналізуючи реформи, які відбулися у Великій Британії та пріоритетні напрями розвитку професійного іншомовного спілкування, доречно буде розглянути які саме вчені ступені присвоюються студентам що успішно завершили курс навчання у цій країні. Формально ступені одного рівня, отримані в різних університетах, нічим не відрізняються одне від одного, але на практиці їх «вага» визначається репутацією університету, що їх присвоїв.

Назви ступенів у різних університетах іноді різні, існують і виключення із правил. У деяких шотландських університетах власник першого ступеня з гуманітарних наук – магістр (MA), а не бакалавр (BA). У деяких університетах, включаючи Оксфорд і Кембридж, BA привласнюється з гуманітарних і природничих наук, однак кваліфікації бакалавра природничих наук (BSc) у Кембриджі немає, а в Оксфорді це вищий учений ступінь.

Щоб отримати ступінь бакалавра, необхідно провчитися три (Англія й Уельс) або чотири (Шотландія) роки. Для вступу в університет усім, хто вчився у Великій Британії, необхідно здати іспити «A-levels». Для вступу на університетський курс, по закінченні якого присуджується ступінь бакалавра, потрібен високий рівень професійної іншомовної мовної підготовки. Якщо вона нижче необхідної, вам можуть запропонувати підготовчий мовний курс.

В останні роки у Великій Британії помітно зросла популярність професії економіста. Особливо велика кількість студентів, що прагнуть одержати кваліфікацію магістра (MSc) – щороку її одержують більше 8 тис. студентів. Тому саме економістам необхідно розвивати навички

іншомовного професійного спілкування, оскільки завдяки знанням іноземних мов, рівень їх конкурентної працездатності збільшиться. Звичайно, для багатьох основна причина, через яку вони починають вивчати іноземну мову, – це її статус у світі. Однак значення іноземної мови нітрохи не вичерпується прагматичною функцією «засобу комунікації». Зрозуміло, щоб навчитись професійному іншомовному спілкуванню, кращого місця, ніж Велика Британія, не знайти, адже лише тут існують спеціальні програми та курси для студентів будь-якої спеціальності, для покращення, вдосконалення та виведення на вищий рівень тієї іноземної мови, яку вони вивчають. Поринувши в мовне середовище на курсах підготовки до професійного іншомовного спілкування – студенти мають можливість «з перших рук» познайомитися з особливостями тієї культури, традиціями, стилем життя, мову якої вони вивчають. Високопрофесійні, досвідчені фахівці допомагають їм швидше досягти мети, якою б вона не була.

Підсумовуючи вищесказане, доцільно визначити що професійне іншомовне спілкування у Великій Британії, на сучасному етапі, відіграє важливу роль у становленні ступеневої освіти не лише України, але й інших країн Європи. Зростання та розвиток стали основними рисами, властивими вищій освіті кінця XX – початку XXI сторіччя. Формування національної системи кваліфікацій вищої освіти, яка гармонізуватиме із системою кваліфікацій Європейського простору вищої освіти, сприятиме подальшій її сертифікації в європейських та світових структурах. Це, в свою чергу, забезпечить взаємне визнання на європейському та міжнародному рівні документів про освіту та навчання, запровадження нового додатку до диплома європейського зразка, конкурентоспроможність випускників на національному та міжнародному ринках праці і надання освіти високої якості. Вирішення цих завдань також сприятиме задоволенню особистісних потреб студентів у здобутті вищої освіти та розширенню їх компетентності, створенню і розвитку належних умов для здійснення інноваційних наукових досліджень та підвищенню мобільності студентів, наукових і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексевич Г. А. Реформа освіти у Великобританії / Алексевич Г. А. – Педагогіка і психологія. – 1994. – № 2–3. – С. 163–164.
2. Вільямс С. Освіта для майбутнього / Вільямс С. – Британський вісник. – 1997. – Вип. 5. – С. 23–27.
3. Education: Moving into the New Era / Conservative Research Department: Politics Today. – 1990. – №10. – P. 265–279.
4. Language Passport. European Language Portfolio.- Strasbourg: Modern Languages Division, 2000. – 13 p.

5. Lindholm-Leary, K. Theoretical and conceptual foundations for dual language education programs / Lindholm-Leary, K. – Dual language education. Clevedon, England: Multilingual Matters Ltd. – 2001. – pp. 39–58.
6. Richards, Jack C. / Approaches and Methods in Language Teaching / Richards, Jack C. Theodore S. Rodgers.– Cambridge UK: Cambridge University Press. – 2001. – ISBN 0-521-00843-3. – 237 p.
7. Sachdev I. Community Languages in Higher Education: Towards realising the potential [Електронний ресурс] / Sachdev I, McPake, J Routes into Languages. – 2008. – pp. 61–62 <http://www.routesintolanguages.ac.uk/community>. – Retrieved 26 June 2009.